

kereskedelmi számtan, kereskedelmi levelezés, könyvvitel, természettan, áruismeret, jogi és közgazdasági ismeretek, gép- és gyorsírás) anyagának kiegészítéseképpen, a gazdasági életben nélkülözhetetlen korszerű gyakorlati ismeretek elsajátítása. „A kereskedelmi üzemi gyakorlatokat az első, második és harmadik osztályban havonként egy napon, az iskolai év végén pedig, az osztályozó értekezletet követő hét munkanapon át kell megtartani. A negyedik osztályban a kereskedelmi üzemi gyakorlatokat évközben heti két órában kell megtartani.“

Az üzemi gyakorlatok nem jelentenek külön tantárgyat és külön óraszámot, de az első, második, harmadik osztályban a tanévet hét munkanappal meghosszabbítják; ezekben az osztályokban átlag heti 1 órát, a IV. osztályban pedig heti 2 órát elvesznek a tárgyak tanításától. Az üzemi gyakorlatok anyaga áruüzleti és irodai gyakorlatokból s üzemi és intézménylátogatásokból áll. A két előbbi az iskolában történik, ahol e célból külön berendezett teremre és igen sok, részben nagyon költséges berendezésre és felszerelésre van szükség. A gazdasági tanároknak pedig sokoldalú elméleti és gyakorlati ismerettel kell rendelkezniök (e célból rendezendő tanfolyamokról van szó), hogy ebbeli feladatuknak megfelelni tudjanak. Az iskolát ebben a munkájában gyakorlati gazdasági szakembereknek is segíteni kell. De még inkább szükséges, hogy az érdekelt üzemek és intézmények — osztályonként és tanévenként 9-10 — kellő megértéssel legyenek és tegyék keresztülvihetővé az iskola e fontos célkitűzésének megvalósítását.

A fenti vázlatos ismertetésben csak a figyelmet akartuk ráirányítani arra az új iskolafajra és annak tantervére, amelyet kultuszminiszterünk modern és korszerű iskolapolitikájának két sarkalatos terve: a nemzeti gondolat és érzésvilág központisége és a gyakorlatiaság érvényesítése nagyobb mértékben hat át, mint bármely más iskoláét. Az átszervezett iskola nemcsak nevelési és tanítási szempontból érdemel az eddiginél több figyelmet, hanem gazdasági, társadalmi, sőt politikai tekintetben is (v. ö. az 1939. évi IV. tc.).

A fentiek kiegészítéseként, külön értekezést kíván meg — a tanításterv kiegészítésével kapcsolatosan — az Útmutatásoknak és a Rendtartás újításainak ismertetése, azok tanulságainak levonása s mindezek alapján a kereskedelmi középiskola helyének, közoktatási rendszerünkben való kijelölése.

Dr. Kováts József.

Pedagógiai kérdések a Magyar Szemle legutóbbi három évfolyamában.

A Magyar Szemle nevéhez méltóan a magyar élet minden terén végbemenő eseményről tájékoztatja olvasóit, nem feledkezve meg a pedagógia időszerű kérdéseiről sem.

Átlapozva a legutóbbi három évfolyam köteteit, azt látjuk, hogy pedagógiai vonatkozású cikkei, bár szerzők és témák tekintetében nagy

változatosságot mutatnak, egy tekintetben mégis szembevetendő azonosságuk és pedig, hogy tekintélyes részükben uralkodó motívum a szociális gondolat. Ennek a nevében foglalnak állást az egyes problémák tárgyalása közben s ennek a gyakorlati életben való minél teljesebb megvalósítása az a, sajnos ma még nagyon távoli cél, amely felé irányt mutatni igyekeznek.

Különösen erős a szociális aláfestése annak a két cikknek, amelyeknek szerzői a tanárság helyzetével foglalkoznak. Az egyik cikk (1938. évf. 10. sz. *Boldizsár Iván: A középiskolai tanárok szociális helyzete*) amint már címe is elárulja, kizárólag azt vizsgálja, hogyan él a középosztálynak az a rétege, amelynek kezében a jövő nemzedék sorsa van. A vizsgálódás eredménye lesújtó.

A cikk megjelenése óta ugyan a területi gyarapodások következtében az elhelyezkedést illetőleg javultak a viszonyok, nagy általánosságban azonban épp oly vígasztalan körülmények közt élnek a tanárok, mint azelőtt. A fent említett változásokig a diplomáját megszerzett fiatal tanár azzal kezdte pályafutását, hogy évekig állástalanul lézengett, végig próbálva ezalatt a kenyérkereset minden lehető formáját. Ha végre nagynehezen állásba jutott, anyagi helyzete akkor sem lett sokkal könnyebb, mert hosszú volt az út, amíg a nyáron fizetéstelen óradíjából rendes tanár lett. A hosszú állástalanság s utána éveken át a létminimum alatti fizetés természetesen nem kedvez a családalapításnak sem. Mire fizetése annyira emelkedett, hogy nőülésre szánhatta magát, már erősen túl volt a vőlegényi koron, vagy ha előbb keresett magának élettársat, csak úgy tehetette, ha az is jövedelemmel rendelkezett. Hogy nemzeti szempontból mi ennek a hátránya, az nem szorul bővebb magyarázatra. A nehéz anyagi helyzet természetes következménye, hogy a tanárság lakás- és kulturális viszonyai is — mint a cikkíró elszomorító statisztikai adatai bizonyítják — mélyen alatta vannak annak a színvonalnak, amelyen a tanároknak, hivatásuknál fogva élniök kellene. Az anyagi gondokkal való örökös küzdelemnek logikus következménye, hogy a tanár nevelő munkája is csorbát szenved.

Az előbbihez hasonlóan *Makay Gusztáv* is a tanárság társadalmi értékelését és szociális helyzetét teszi vizsgálat tárgyává (1939. évf. 2. sz. *A tanári rend emelkedése*). A tanári rendnek nincs az a társadalmi megbecsülése, amely nemzetnevelő munkájánál fogva joggal megilletné. Ennek oka egyrészt az, hogy a köztudatban kialakult egy tanártípus, amelynek példányai regényben, színpadon és filmen oly gyakran keltenek közderültséget, másrészt pedig a tanárok anyagi helyzete, amely nem engedi meg, hogy azon az életszinten tartsák magukat, amelyre szellemi fölkészültségüknél fogva igényt tarthatnak. Hogy a tanárságnak a közfelfogásban oly igazságtalanul kialakult képe megváltozzék, ahhoz több feltétel kielégítése szükséges. Először, hogy anyagi gondoktól mentesen végezhesse a tanár a munkáját s így a társadalmi életbe is jobban bekapcsolódva szerezzen magának megbecsülést. Másodsor, átérezze hivatása fontosságát, nagyobb öntudattal kell fellépnie, mert a társadalommal csak akkor tudja elfogadtatni a tanári pálya nagyobb megbecsülését, ha mindenekelőtt maga van áthatva helyzeté öntudatával.

A tanárokról festett helyzetkép után nézzük, hogyan látják a Magyar Szemle cikkírói a diákságot! A dolog természeténél fogva a vizsgálódás itt még alaposabb és sokoldalúbb lehet.

Egy középiskola gazdag statisztikai anyagának feldolgozásából ki-tűnik a pestkörnyéki városok diákságának társadalmi képe. (*Kovalovszky Miklós: Egy pestkörnyéki iskola társadalmi képe. 1940. évf. 9. sz.*) Nagy-szülőikig követve a tanuló ifjúság származását, azt láthatjuk, hogy a túlnyomóan vidékről származó szülők főleg az ország olyan részeiből kerülnek föl Pestre és környékére, ahol részben a nagybirtok túltengése, részben a föld túlságos felaprózottsága kényszeríti elvándorlásra a fal-vak népét. Az ily módon falujától elszakadt tömeg a biztos fizetésű és könnyű megélhetést jelentő alacsonyabb közszolgálati pályák felé törek-szik s a fenti iskola diákjainak szülői is nagyrészt ebből a társadalmi osztályból kerülnek ki. Ez a folyamat azonban igen sajnálatos és sok tekintetben káros egyéb tüneteket takar, mint például a földbirtokkérdés, a falusi lakosság városba özönlése, az elhelyezkedni nem tudók révén a városi proletariátus növekedése stb. Egyedüli nyereségnek csak azt tekinthetjük, ha majd e felfelé törő életerős családok fiából, bejutva egy magasabb életformájú társadalmi rétegbe, megszületik a sokat em-legetett és nehezen várt népi gyökerű új magyar középosztály.

Míg az eddigiekben tárgyalt cikk egy iskola társadalomrajzát adta, addig (*Bartócz József: Diákszociográfiai vázlatok 1938. évf. 6. sz.*) c. írásában érdekes ötletet vet fel a diákság szociális viszonyainak ellen-őrzésére. Mivel a szociális kérdések napjainkban állandóan az érdeklődés középpontjában állanak, kívánatos volna, ha a középiskolai diákság életkörülményeit állandóan figyelemmel kísérhetné a pedagógus, mert hiszen a tanuló szociális körülményei (családi-, táplálkozási-, lakásviszonyok stb.) erősen hatnak tanulmányi előmenetelére és erkölcsi felfo-gására. Szükséges volna, hogy minden tanulóról egy szociográfiai lap készüljön, amely a diák összes adatait tartalmazná s ez elkísérné az érettségig, sőt az egyetemig is. A tanuló életkörülményeiben beállott minden változás rákerülne a lapra s ennek segítségével a tanár mindig hű képet kapna a diák szociális helyzetéről s ez fegyelmi, tanulmányi és segélyügyekben pontos útbaigazítást adna. A továbbiak során a cikk-író a székesfehérvári tankerületben rendezett tanügyi kiállításra gyűjtött adatokat ismerteti. Jellemző a diákság egy részének mostoha életkörülményeire, hogy a nyári szünidőt sem fordíthatja az egész évi munka után oly szükséges pihenésre, hanem kénytelen valami módon kereset után nézni.

Hogy az ifjúság egy része ilyen küzdelmesen él, annak egyik kö-vetkezménye a mások sorsának mélyebb átérzése. Ennek a szociális ér-zéstől áthatott közösségi szellemnek szép megnyilatkozása volt az „Új iskola” leánygimnáziumnak „A magyar sors” címmel megrendezett ki-állítása, amelyről *Kerek Mihály* számol be. (1937. évf. 11. sz. *Egy le-ányiskola szociális érzéke.*) Az intézet növendékei egyes csoportosítás-ban, kitűnő illusztrációkkal ábrázolva mutatják be a falu egészségügyi, táplálkozási, kereseti és birtokviszonyait. De nemcsak a jelenlegi hely-zetet látjuk, hanem annak történeti kialakulását is, sőt vannak ötleteik a segítség módozatait illetőleg is.

Ez a kiállítás nemcsak elismerésre méltóan szép és hasznos munka, hanem a modern pedagógiai elvek diadalát is jelenti. Csak az önálló gondolkodásra nevelő, közösségi szellemtől áthatott pedagógiai magatartás eredménye lehet egy ilyen kiállítás. Ez az a pedagógiai irány, amelyet szélesebb körben kellene alkalmazni, hogy a magyar fiatalság helyes magyar történelmi és sorsszemléletre tegyen szert.

A mai magyar ifjúság mély szociális érzületének és öntudatos magyarságának legimpozánsabb megnyilatkozása a debreceni kollégium diákságának kezdeményezése, amely méltán vonta magára az egész ország figyelmét. Amint *Péter Zoltán* írja (1939. évf. 9. sz. *A debreceni ifjúság telepítései*), mozgalom indult meg a kollégiumi ifjúság körében azzal a céllal, hogy saját önkéntes felajánlásaikból egy sokgyermekes tiszántúli családnak a Dunántúl egyik vidékén ingatlant vegyenek s ezzel példát mutassanak a nemzet jövőjének biztosítására. 1938. nyarán meg is valósult az első telepítés s ezt nemsokára másik három család követte. A siker és a Kormányzó e célra juttatott tízezer pengős adománya reményt nyújt arra, hogy a debreceni diákság kezdeményezése idővel központilag irányított mozgalommá fejlődik és nem marad egyedül álló kísérlet.

Társadalmunknak a gazdasági pályákkal szemben megnyilvánuló idegenkedését a nevelés eszközeivel véli leküzdhetőnek *Áfra Nagy János*: *Ifjúságunk a gyakorlati életpályákon c. cikkében* (1937. évf. 3. sz.) Azokkal a módoszatokkal foglalkozik, amelyek lehetővé tennék a szellemi pályák tehermentesítését és fokoznák az ifjúság gazdasági életpályákon való elhelyezkedését. A főiskolai tanulmányokra is képesítő „elméleti” középiskolák tanulóinak száma 1933—34-ben a statisztika szerint tízszeresen felülmulta a gyakorlati középiskolák növendékeinek számát. Ennek a nagy aránytalanságnak főoka az az eléggé nem kárhoztatható társadalmi felfogás, amely még ma is bizonyos lenézéssel kezeli azt, aki nem íróasztal mellett keresi kenyerét és többre becsül egy fixfizetéses díjnoki állást, mint egy esetleg nehéz fizikai munkával járó, de *független* existenciát jelentő kereskedelmi vagy ipari pályát. A cikkíró nézete szerint szükséges volna középiskoláink tantervének gyakorlati szempontokkal és gazdasági vonatkozású utalásokkal való átszövése, hogy a középiskola érdeklődést és kedvet keltsen az ifjúságban az önálló ipari és kereskedelmi pályák iránt. E cél elérése érdekében a nevelési szellemnek kell megváltoznia. A középiskolában kell elsősorban megakadályozni annak a kóros társadalmi szellemnek kialakulását és terjedését, amely a gyakorlati életpályákat megalázzónak, méltatlannak tartja az érettségizett „úri fiú-”hoz, vagy leányhoz és itt kell megkedveltetni az értelmiségi pályákon el nem helyezhető ifjúság tömegeivel a gyakorlati életpályákat.

Az értelmiségi ifjúságnak a gazdasági pályákra való terelése azonban csak egyik része annak a munkának, amelynek célja az ország társadalmi képeinek átalakítása. Nem szabad megfeledezni azokról a tömegekről sem, amelyek alacsonyabb iskolázottsággal valóban a gazdasági életben helyezkedtek el, vagy oda igyekeznek. Ugyancsak az előbb említett szerző szerint (*Magyar iparos és kereskedőnevelés 1940. évf.*

12. sz.) az ország szociális újjászervezésének egyik legfontosabb tennivalója a mezőgazdaságból kiszoruló tömegek ipari és kereskedelmi pályákra való irányítása. Intézményesen kellene arról gondoskodni, hogy a vidéki fiatalság már korán bekapcsolódhassék az ipar és kereskedelem munkaköreibe, megfelelő tanulólhelyek biztosításával. A legtöbb ágában képesítéshez kötött iparban ez könnyebben megy, ha azonban a kereskedelmet is képesítéshez kötnék, itt is nagyobb lenne az elhelyezkedési lehetőség.

Az elméleti kiképzésről gondoskodó iparos- és kereskedőtanonc iskolák sajnos egyáltalán nem részesülnek abban az anyagi és erkölcsi méltánylásban, amelyet fontosságuknál fogva megérdemelnének. Egyetérthetünk a cikkíróval, mikor azt mondja: „A magyar közvéleménynek, különösen a nemzeti művelődéspolitikai és a társadalmi politika hivatalos intézőinek a széles magyar tömegek gazdasági szakképzésére hivatott alsófokú ipari és kereskedelmi iskolákkal szemben tanusított közönyéről, nemtörődömségéről és a szükséges áldozatkészség hiányáról valóban nehéz kemény bírálatot nem írni“. De nemcsak a szakoktatás terén várnak az államra nagy feladatok, hanem elengedhetetlen a dolgozó magyar fiatalság szociális visznyainak kielégítő rendezése is. Egységes szempontú központi irányításra lenne szükség, amely az iparos és kereskedőnevelést szakmai, szociális és nemzeti szempontból egyaránt megnyugtató módon tudná rendezni.

Az új középiskolai törvényjavaslatot ismerteti *Husztai József* (1938. évf. 4. sz. *A gyakorlati középiskola és a tanítóképző-akadémia*). A törvényjavaslat főcélja, hogy a tanult ifjúságot a gyakorlati pályákra vezesse.

Bár nem tartozik szorosan véve a pedagógia köréhez, de nemzeti és művelődési szempontból jelentős a vidéki lakosság iskolánkívüli oktatása. Az e téren meglevő viszonyokat ismerteti és a továbbfejlesztés útját jelöli meg *Förhencz Sándor* (*A mai faluművelés, 1937. évf. 2. sz.*). Megállapítja, hogy a faluművelés keretében megvalósítandó tennivalók három főcsoportba sorolhatók: az iskolát elvégzett fiúk, a lányok és a felnőttek továbbképzése. Hogy a faluművelő munka valóban eredményes lehessen, ahhoz megfelelő szakképzettséggel és egyéni, főleg lelki rátermettséggel bíró faluművelők mellett anyagi megalapozottság szükséges. Mint oktatók elsősorban a falusi tanítók, jegyzők, papok jöhetnek számításba. Maga a népművelési munka pedig természetesen főleg gyakorlati irányú kell, hogy legyen. Kiegészíti és teljessé teszi ezt a munkát egy jól felszerelt népkönyvtár.

Ennek a népművelő munkának magasabbrendű formája folyik a népfőiskolákon. Egy ilyen irányú sikeres kísérletről tudósít *Benda Kálmán*: *A tatai népfőiskola* (1940. évf. 4. sz.) című cikkében.

A Magyar Közigazgatástudományi Intézet és Komárom megye népművelési bizottsága kéthetes népfőiskolai tanfolyamot rendezett Tatán. A tanfolyam rendezői előtt a finnek példája lebegett s a cél az volt, hogy szélesebb látókörű, nagyobb tudású, öntudatosabb magyar földműveseket neveljenek a résztvevőkből, akik majd a közösség érdekében irányíthassák a maguk, esetleg falujuk életét. A tanfolyam hallgatóinak

internátusszerű együttlakása nagyban elősegítette a közösségi érzés kifejlesztését. Az előadások általános jellegűek és sz kirányúak voltak és teljesen szabadon, beszélgetésszerűen folytak le. A tanfolyam, rövid ideje ellenére is sikeresen végződött és élénken cáfolja azt a sokak részéről ma is hangoztatott vádat, hogy a magyar nép nem akar művelődni és a korral lépést tartani. Befejezésül minden hallgató írásbeli dolgozatot készített. Ezekből kitűnik, milyen élesen látják a falu népének sok baját, de nem elégszenek meg ezek pusztá megállapításával, hanem tervekkel, ötletekkel állnak elő az orvoslás módjára nézve. Tudják, érzik, hogy a haladás megelőzője a szellemi fölkészültség s ez a tatai népfőiskola legfontosabb tanulsága.

A pedagógiának egészen más területére visz *Prahács Margit*, amikor az ifjúság zenei művelésének fontosságát hangoztatja (*Éneklő ifjúság, iskolai tanítás, 1937. évf. 8. sz.*) Nemzeti kultúránk egyik legsajátosabb elemét alkotják népi zenénk és dalaink, annál sajnálatosabb, hogy középiskoláinkban az énektanításnak annyira alárendelt szerepe van. A magyar középiskolák tantervéből elejétől végig nem volna szabad hiányoznia az énektanításnak. Faji önismeretünk egyik leghathatósabb eszköze, a hovatarozás érzésének legteljesebb művészi kifejezése a magyar népdal, amely az iskolai énektanítás révén igazi lelki kincsévé válik a gyermekeknek. Az új magyar gyermekkorosok a népzeneből, tehát a magyar történelmi és népi műveltség talajából nőttek ki. Az ének és a vele összekötött ősi magyar gyermekjátékok mind tudatalatti építőelemként szolgálnának a nemzeti lélek kialakításában. A magasabb osztályokban következne az eddig gyűjtött zenei benyomások rendezése és tudatosítása. Az ilyen középiskolából kerülhetne ki aztán egy olyan, zeneileg is művelt középosztály, amelynek lelki szükséglete a komoly zene.

De nemcsak a hazai vonatkozású pedagógiai kérdések számára van tere a Magyar Szemlének, hanem állandóan figyelemmel kíséri az elszakított területek magyarságának iskolaügyét is. *Nánay Béla: A jugoszláviai magyar tanügy képe (1937. évf. 10. sz.)* címmel tart beszámolót.

A jugoszláviai magyar kisebbség helyzete a két ország egymáshoz való viszonyának lassú javulása következtében a multhoz képest kedvezőbbnek mondható. Bár az összes iskolák államiak, magyar tagozat van elemi fokon, és a zentai és szabadkai gimnáziumokban. Különösen a tanulókkal szemben alkalmazott névelemzés és a tanítóhiány az, ami orvoslásra szorúl. A tandíj a jugoszláv középiskolákban a hazai tandíjakhoz viszonyítva rendkívül alacsony s ez a magyar tanulókra is érvényes. A magyar tanulókkal való bánásmód, amint a szabadkai gimnázium 1936—37. évi értesítője bizonyítja, tárgyilagos. Ez a jó eredmény egyúttal a kisebbségben élő magyar ifjúság komolyságát és felkészültségét is mutatja.

Egyik legutóbbi számában (1941. évf. 1. sz.) az erdélyi román iskolapolitikát mutatja be az olvasónak *Biró Sándor: „Az erdélyi magyar iskola keresztútja“* címmel a folyóirat.

Az erdélyi román iskolapolitikában több korszak különböztethető

meg. Az átmeneti korszakban (1918–22) még némileg kialakulatlan a helyzet, de már érezhető a tendencia a felekezeti iskolák államosítása felé. A második korszakban, (1922–33) a hírhedt Anghelescu miniszterisége alatt kezdődött meg a felekezeti magyar iskolák tervszerű elpusztítása. Egymásután jöttek a nyelvi rendeletek, majd a kultúrözna felállítása a székely megyékben, ahol román tanítók különleges jutalmakkal honorálva igyekeztek a székelyeket „visszaromásítani“. A kegyelemdőfést a magánoktatási törvény adta meg a felekezeti iskolának, sokszor a nyilvánossági jog nélküli magániskolák közé süllyesztve ezeket az intézeteket. 1933-tól 1938-ig számíthatjuk a harmadik korszakot, amely a magyar iskolák újabb, a legkíméletlenebb eszközökkel dolgozó teljes elnyomását jelenti. Csak 1938-ban a külpolitikai helyzet alakulása következtében, javult némileg a helyzet; pl. a gyermekek nemzetiségét most már a szülők határozhatták meg. A magyar felekezeti oktatásügy helyzetét a román iskolapolitikán kívül az egyházak anyagi lehetőségei, a tanerőkkel szemben támasztott nehézségek és nem utolsósorban a hívek öntudata és áldozatkészsége határozta meg.

Befejezésül ismételten megállapíthatjuk, hogy a *Magyar Szemle*, mint a felsorolt cikkek nagy száma bizonyítja, élénken foglalkozik a nemzetnevelés nagy kérdéseivel és fontosságukhoz mérten tág teret biztosít részükre.

Sárik Elek.

A nyugati peremmagyarság kulturális élete.

Peremmagyarok újkeletű szó, alig 20 éves. Azokat értjük ezen, akiket a trianoni diktátum leszakított az anyaország kebeléről és őrtállóknak otthagyoft a végeken. Kezdetben a megcsönkítés fájó, égő, lázas sebe dermedtté, apatikussá tette őket, lassan azonban ráeszméltek, hogy anyaországuktól távol is van nemzeti, népi küldetésük, s ez a hit erőt adott öntudatos lélek kialakulásához. Így volt ez a Felvidékkel, Erdélylyel és Délmagyarországgal.

A nyugati peremmagyarok ma tulajdonképen az a százezer lelket számláló kis csoport, amely a német védelem és garancia alatt létesült önálló Szlováksországban él. Pozsonyban egy tömegben mintegy 32.000, a nyitravidéki palóc falvakban, a 24 szörványtelepen mintegy 28.000, a tátravidéki városokban: Löcsén, Iglón, Gölnicbányán, Dobsinán, Késmárkon együttesen 10.000, azután elszórva Besztercebányán, Nagyszombatban, Nyitrán ugyanennyi és vagy 20.000 lélek, aki egyelőre opportunális okokból kifelé nem meri magát magyarnak vallani, de szívében annak megmaradt és a legelső változásnál teljes mértékben számítani lehet rájuk.

Öntudatos magyar munkát, erős kisebbségi magyar életet csak 3 csoport végez: a pozsonyi tömb, a nyitrai palóc sziget és a szepesi városok iglói központja. Mind e hármát és a többi szörványt a szlovákiai egyesült keresztényszocialista és magyar nemzeti párt vezetősége tartja szerves egészben össze.